

رابطه والد - فرزند

مشاوره و راهنمای تربیت کودک

مؤلف:

فیلیس هس

مترجمان:

دکتر کیومرث فرح بخش

دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

اعظم اصولی

سودابه رستمی

فهیمة شاداب مهر

نرگس کرمانی

رضا گودرزی



انتشارات آوای نور

تهران - ۱۴۰۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه	: هیت، فیلپس
عنوان و نام پدیدآور	: Heath, Phyllis
مشخصات نشر	: رابطه والد- فرزند: مشاوره و راهنمای تربیت کودک/مؤلف فیلپس هس ؛ مترجمان کیومرث فرحبخش... (و دیگران). تهران : آوای نور، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۸ص.
شابک	: 978-600-309-819-0
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: Parent-child relations : context, research, and application
یادداشت	: مترجمان کیومرث فرحبخش، اعظم اصولی، سودابه رستمی، فهیمه شادابمهر، نرگس کرمانی، رضا گودرزی.
یادداشت	: کتابخانه.
عنوان دیگر	: مشاوره و راهنمای تربیت کودک.
موضوع	: کودک - سرپرستی Child rearing
موضوع	: والدین و کودک - ایالات متحده
موضوع	: Parent and child -- United States
شناسه افزوده	: فرحبخش، کیومرث، ۱۳۳۵ - مترجم
رده بندی کنگره	: HQV۶۹
رده بندی دئیوی	: ۶۴۹/۱۰۹۷۲
شماره	: ۸۳۷۹۶۷۷
کتابشناسی ملی	
اطلاعات رکورد	
کتابشناسی	

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان ۲۰ خرداد، خیابان شهید وحید نظری، پلاک ۹۹، طبقه دوم، تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵، فکس: ۶۶۴۸۰۸۸۲



رابطه والد-فرزند

مشاوره و راهنمای تربیت کودک

مؤلف: فیلپس هس

مترجمان: دکتر کیومرث فرحبخش - اعظم اصولی - سودابه رستمی - فهیمه شادابمهر -

نرگس کرمانی - رضا گودرزی

ناشر: آوای نور

چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۸۱۹-۰

کلیه حقوق مادی و معنوی برای ناشر محفوظ است. قیمت ۱۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه.....
۱۷	فصل ۱: تأثیرات تاریخی و نظری بر روی فرزندپروری.....
۱۷	اهداف یادگیری.....
۱۸	فرزندپروری استبدادی: روش تربیتی خشن و سخت گیرانه.....
۱۸	دیدگاه هاین: کودک با اراده.....
۱۹	باورهای خشکه مقدس: کودک گناهکار.....
۲۰	زیر سوال رفتن تربیت استبدادی.....
۲۰	میراث جی. استنلی هال: جنبش مطالعه ی کودک.....
۲۰	واتسون: خطرات عطفیت والدین.....
۲۲	نظریه های متعارض درباره رفتار و انگیزه های کودکان.....
۲۲	نظریاتی که بر درک والدین از کودک تأکید می کردند.....
۲۳	زیگموند فروید: تمرکز بر روی غرایز طبیعی کودک.....
۲۴	نظریه دلبستگی: تمرکز بر روی پاسخ دهی والدین.....
۲۶	بنجامین اسپاک: محدودیت ها در چهارچوب محبت و عطفیت.....
۲۸	بی. اف. اسکینر: یاداش به عنوان پیامد رفتار صحیح.....
۲۹	نظریه های یادگیری اجتماعی: تقلید و الگوسازی.....
۳۰	آریکسون: رفع بحران های روانشناختی.....
۳۰	احترام و توجه به اشتیاق کودک برای یادگیری.....
۳۱	ماریا مونتسوری: کودکان ذهن های جاذب دارند.....
۳۲	کارولین پرات: بازی کودکان، کار آنها است.....
۳۳	ژان پیاژه: کودکان به طور فعال محیط خود را درگیر می کنند.....
۳۴	لو ویگوتسکی: والدین در مقام همیار ها در یادگیری کودک.....
۳۵	نقش بستر در اجتماعی شدن کودک.....
۳۵	نظریه تربیت اجتماعی رادولف دریکورز: دموکراسی در خانواده.....
۳۶	الگوی بوم شناختی برونفبرنر.....
	باورهای قومی والدین: عقاید فرهنگی والدین درباره کودکان، خانوادهها و خود در
۳۷	نقش والدین.....

۳۸	 نظریه نظام های خانوادگی
۳۹	 نظریه رشد خانواده
۴۰	 الگوی رشد خانوادگی نظام مند
۴۱	 الگوی ABCX دوگانه استرس و سازگاری در خانواده
۴۳	 شش مرحله ی فرزندپروری گالیسنکی
۴۴	 مادرها، پدرها و سایرین در نقش والدگری
۴۸	 وجه مشترک بین والدین و جامعه
۵۰	 والدین، کودکان و فناوری در قرن ۲۱
۵۱	 خلاصه
۵۳	 پیگاه های اطلاعاتی مفید
۵۳	 اصطلاحات کلیدی
۵۵	 فصل ۲: والدین و فرزندان در ساختارهای خانوادگی مختلف
۵۵	 اهداف یادگیری
۵۷	 خانواده ها و فرزند خواندگی
۵۸	 والدین اصلی و والد خوانده ها
۶۲	 فرزند خواندگی ترا نژادی کشوری و بین المللی
۶۶	 والدین جایگزین: والدین و پدربزرگ و مادربزرگ ها رضاعی
۶۶	 والدین رضاعی و کودکان رضاعی
۷۱	 خانواده بزرگ: پدربزرگ و مادربزرگ هایی که نوه های خود را بزرگ میکنند
۷۵	 والدین و کودکان متأثر از طلاق
۷۶	 تأثیرات وضعیت سرپرستی
۷۹	 عوامل مرتبط با سازگاری کودکان پس از طلاق
۸۳	 والدین و کودکان در خانواده های ناتنی
۸۷	 والدین نوجوان و فرزندان آنها
۸۸	 بارداری و زایمان
۹۰	 پدر شدن در دوره نوجوانی
۹۰	 کودکان والدین نوجوان
۹۱	 حمایت از والدین نوجوان و فرزندان آنها
۹۳	 والدین و فرزندان در خانواده های مهاجر
۹۴	 فرهنگ پذیری

۹۵	تفاوت های زبانی
۹۹	والدین و فرزندان در خانواده های نظامی
۹۹	جا به جایی درون مرزی و برون مرزی
۱۰۱	تأثیرات مأموریت ها بر روی اعضای خانواده
۱۰۵	خلاصه
۱۰۶	رنگه های اطلاعاتی مفید
۱۰۷	اصطلاحات کلیدی
۱۰۹	فصل ۳: راهکارها و فنون اجتماعی کردن کودک
۱۰۹	اهداف یادگیری
۱۱۰	راهنمایی در خصوص پیشگیری از مشکلات
۱۱۰	ایجاد جو مبتنی بر امنیت روانشناختی
۱۱۲	راهنمایی در خصوص تشویق کودکان
۱۱۷	چهار امتیاز و یک خواسته - راهکاری برای تقویت کودک به حرف شنوی
۱۱۹	مفهوم تعلق داشتن و اهداف کودکان از به رفتاری
۱۲۵	ارتباط موثر والد و کودک به عنوان یک راهبرد فرزندی
۱۲۶	مالکیت بر مساله
۱۲۷	عُش دادن فعال
۱۲۸	پیام های من
۱۳۱	راهنمایی در خصوص تقویت و الگو سازی
۱۳۱	تقویت رفتار مورد تأیید
۱۳۴	تقلید و الگو سازی
۱۳۷	راهنمایی در خصوص محدودیت ها، پیامدها و حل تعارض
۱۳۸	فن استنتاج
۱۴۰	پیامدهای طبیعی و منطقی
۱۴۲	مشکلات مرتبط با استفاده از تنبیه به عنوان یک راهکار تربیتی
۱۴۵	حل تعارض والد - کودک
۱۴۶	مزایای استفاده از روش بدون بازنده برای حل تعارض
۱۴۹	خلاصه
۱۵۰	رنگاه های اطلاعاتی مفید
۱۵۱	اصطلاحات کلیدی

فصل ۴: والد شدن و پرورش نوزادان و کودکان نوپا..... ۱۵۳

- ۱۵۳..... اهداف یادگیری.....
- ۱۵۴..... گذرگاه هایی به سوی بچه دار شدن.....
- ۱۵۵..... تصمیم برای بچه دار شدن.....
- ۱۵۷..... روش های بچه دار شدن در جامعه معاصر.....
- ۱۵۸..... به حداکثر رسانی شانس داشتن کودکان سالم.....
- ۱۶۳..... زایمان و گذر به والد شدن.....
- ۱۶۴..... هنگامی که نوزادها پیش از موقع به دنیا آمده و/یا جثه کوچک دارند.....
- ۱۶۷..... گذر به والد شدن: یک مرحله مهم در رشد.....
- ۱۶۷..... تغییر در خانواده و شبکه های دوستی.....
- ۱۶۸..... مراقبت از نوزادان و کودکان نوپا طی رابطه ی فرزندپروری مشترک.....
- ۱۷۰..... حمایت اجتماعی از والدین نوزادها و کودکان نوپا.....
- ۱۷۱..... ارتقاء رشد اجتماعی - هیجانی نوزادان و کودکان نوپا.....
- ۱۷۱..... اعتماد و دلبستگی نوزاد.....
- ۱۷۵..... حمایت والدین از رفتار خود تنظیمی.....
- ۱۷۸..... بازی والد - نوزاد.....
- ۱۸۰..... تأثیر والدین بر روی خودمختاری و رفتار مکاشفه ای نوزاد.....
- ۱۸۲..... ارتقاء رشد شناختی نوزادان و کودکان نوپا.....
- ۱۸۲..... آموزه هایی از پیازه.....
- ۱۸۳..... آموزه هایی از ویگوتسکی.....
- ۱۸۳..... بینش های بدست آمده از پژوهش پیرامون مغز.....
- ۱۸۴..... درک والدین از ادراک نوزاد.....
- ۱۸۵..... ارتقاء رشد زبانی نوزاد.....
- ۱۸۹..... ارتقاء رشد جسمانی نوزادان و کودکان نوپا.....
- ۱۸۹..... تأمین نیازهای تغذیه ای.....
- ۱۹۳..... تأمین خدمات بهداشتی.....
- ۱۹۳..... پیشرفت مهارت های حرکتی عمومی و ظریف.....
- ۱۹۴..... مراقبت از نوزاد/کودک نوپا هنگامی که والدین در محل کار هستند.....
- ۱۹۵..... کیفیت مراقبت در مرکز و مراقبت در خانه.....
- ۱۹۶..... نوزادان و کودکان در محیط های مراقبت از کودک.....

۱۹۶	 خلاصه
۱۹۹	 پایگاه های اطلاعاتی مفید
۲۰۰	 اصطلاحات کلیدی
۲۰۱	 فصل ۵: تعاملات والدین و کودکان پیش دبستانی
۲۰۱	 اهداف یادگیری
۲۰۲	 نقش والدین در ارتقاء رشد هیجانی-اجتماعی کودکان پیش دبستان
۲۰۲	 دلبستگی اولیه و روابط والد و کودک پیش دبستانی
۲۰۵	 ارتقاء حس ابتکار کودک
۲۰۵	 مشارکت والدین در پرورش عزت نفس کودک پیش دبستانی
۲۰۷	 صحبت کردن با خردسالان درباره احساسات آنها
۲۰۸	 ارتقاء اتکاء به نفس کودکان پیش دبستانی
۲۱۰	 کمک به خردسالان برای کشف مرزهای شخصیشان
۲۱۱	 ارتقاء رشد شناختی کودکان
۲۱۲	 آموزه هایی از پیازه
۲۱۳	 آموزه هایی از ویگوتسکی
۲۱۷	 نقش والدین در ارتقاء رشد زبانی
۲۲۱	 ارتقاء رشد جسمانی کودکان پیش دبستانی
۲۲۱	 رفع نیازهای تغذیه ای پیش دبستانی ها
۲۲۵	 درک رشد مغزی کودکان
۲۲۷	 ارتقاء مهارت های عمومی و ظریف
۲۳۰	 رشد مهارت های زندگی فردی و خانوادگی
۲۳۱	 مراقبت از کودکان برای کودکان پیش دبستانی
۲۳۲	 شاخص های کیفیت مراقبت از کودک
۲۳۳	 چالش ها و نگرانیهای والدین کودکان
۲۳۳	 مشکلات خواب
۲۳۷	 رابطه با خواهر و برادرها
۲۳۹	 رفتارهای تهاجمی
۲۴۰	 رفتارهای ریسک پذیر بدون نظارت
۲۴۱	 خلاصه
۲۴۴	 پایگاه های اطلاعاتی مفید

مقدمه

انسان موجودی متحول رو روبرو تکامل است. بخشی از این رشد و تکامل انسان حاصل عوامل زیست شناختی و برخی ناشی از شرایط مادی محیط زندگی و برخی نتیجه تعلیم و تربیت مناسب توسط والدین و سایر دست‌اندرکاران مانند مدرسه و نظام‌های تعلیمی و آموزشی می‌باشد. سرنوشت و خوشبختی یک انسان تابع هر سه این شرایط و عوامل است. میزان کنترل و تعیین کنندگی بشر بر هریک از آنها متفاوت است. مردم به سختی و یا شاید اصلاً نتوانند شرایط و عوامل زیست شناختی رشد و تربیت کودک و انسان را مهار یا مدیریت نمایند. به عنوان مثال مردم نمی‌توانند با تعلیم و تربیت رنگ پوست، اندازه و ماهیت قلب یا کبد یا دستگاه گوارش فرزندان خویش را تعیین کنند زیرا بدیهی است که این موارد توسط عوامل ژنتیکی و زیستی تعیین و مقدر می‌گردد. والدین و اولیا تربیتی بر عوامل فرهنگی و مادی تعلیم و تربیت به نسبت نقش بیشتری ایفا می‌کنند. تأثیر والدین و اولیای تربیتی در مدیریت و جهت‌دهی عوامل تربیتی و آموزشی بسیار بیشتر و مهم‌تر است. برای بشر جای خوشبختی است که فرایند و شرایط تربیتی، اعم از مادی یا آموزشی عمدتاً در اختیار خود انسان‌ها است و همین عامل است که انسان را از سایر موجودات دیگر متمایز می‌سازد. با وجود اینکه خدای بزرگ دست انسان‌ها را از طریق مدیریت شرایط مادی و تربیتی بر تعیین سرنوشت انسان‌ها باز گذاشته است اما با این وجود آدمی نمی‌تواند از این فرصت برای رشد و تعالی انسان‌ها آن‌چنان که شایسته انسانیت است استفاده نماید. به همین دلیل با وجود پیشرفت‌های شایانی که بشر در حیطه‌های مختلف صنعتی و علمی و ایجاد سازه‌های عظیم فنی داشته است اما در زمینه تعلیم و تربیت گام چندان مؤثری برداشته نشده است و حتی شاید بتوان اذعان کرد که در فرایند تعلیم و تربیت انسانی پس‌رفت‌های نامیمونی داشته است. این امر دلایل متعددی دارد که بخشی از آن به محدودیت دانش بشری در زمینه تعلیم و تربیت و شیوه‌های متناسب با نیازهای تربیتی فرزندان مربوط می‌شود. روان‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت همواره در صدد هستند با مطالعه و اکتشاف پیچیدگی‌های آدمی راه تعلیم و تربیت را برای متولیان فراهم سازند. والدین یکی از عوامل مهم فرایند رشد و تربیت کودکان و نوجوانان هستند. در زمان حاضر یکی از سخت‌ترین وظایف مردم والدگری و پدر و مادری کردن است. پدر و مادر بودن در دنیای معاصر بسیار سخت و پیچیده شده است. والدین زمان معاصر نمی‌توانند به صرف

تجربه زیسته خود در زندگی جاری و معمولی در اعمال نقش والدینی خود مؤثر و توانمند باشند. آنها علاوه بر داشتن روان سالم، خودآگاهی و سابقه تعلیم و تربیت خوب توسط والدین خویش، لازم است اطلاعات مفیدی در زمینه فرآیندهای رشد روانی فرزندان و نیازهای خاص هر دوره داشته باشند. کودک آدمی قبل از بسته شدن نطفه تا پیری در مسیر رشد خود مراحل را طی می‌کند که در هر مرحله شرایط ذهنی و جسمانی خاصی دارد و به تناسب هر مرحله رشد نیازهای ویژه‌ای وجود دارد که والدین لازم است برای او برآورده سازند. متخصصان امر سعی کرده‌اند اطلاعات جامع و گسترده‌ای برای اعمال تربیت و تعلیم صحیح فراهم نمایند. یکی از حیطه‌های مهم که لازم است در آن والدین و متخصصان تعلیم و تربیت برای اعمال برنامه‌های خود دانش لازم در اختیار داشته باشند فرایند رشد روانی انسان از کودکی تا نوجوانی و جوانی است. نقش والدین در گستره رشد افراد در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است. در برخی از فرهنگ‌ها نقش والدین در رشد و تربیت کودک زودتر از فرهنگ‌های دیگر کاهش می‌یابد. به عنوان مثال در برخی خانواده‌های کشورهای غربی افراد از اواخر جوانی از خانواده والدینی جدا شده و مسیر مستقلی را در پیش می‌گیرند در حالی که در جامعه ایران فرزندان نه تنها تا زمانی که هنوز ازدواج نکرده‌اند بلکه بعد از ازدواج هم به نحوی متأثر از خانواده خود هستند. در فرهنگ کشور ایران فرد نه تنها در دوران مجردی و تا هر زمانی که با والدین زندگی می‌کند متأثر از خانواده است بلکه زمانی که ازدواج نمود نیز والدین به نحوی در استحکام ازدواج او مؤثر بوده و در این مرحله از زندگی نیز در رشد و تعالی زندگی فرزند خود نقش مخرب یا سازنده ایفا می‌کنند. در کشور ما خانواده‌ها نقش زیادی در تقویت و استحکام بخشی ازدواج فرزندان خود دارند. دانش و آگاهی مبتنی بر پژوهش‌های علمی در زمینه رشد و تربیت از کودکی تا جوانی برای متخصصان تعلیم و تربیت و همه دست‌اندرکاران این امر لازم و ضروری است. مطالب کتاب حاضر برای مشاوران و روان‌شناسانی که در زمینه رایج مشاوره به کودکان و نوجوانان و والدین آنها فعالیت می‌کنند بسیار ضروری و مفید است. به‌علاوه کسانی که در آموزش والدین نقش مهمی دارند مانند مدرسان آموزش والدین و خانواده در مدارس، روحانیونی که در سخنرانی‌ها مباحث تربیتی مطرح می‌سازند، یا اساتیدی که در سرفصل روان‌شناسی و مشاوره دروس مربوط به آموزش خانواده و والدین را تدریس می‌نمایند یک منبع مفید و

معتبر می‌باشد. مطالب کتاب برای کسانی که در زمینه مشاوره خانواده یا خانواده درمانی فعالیت می‌کنند نیز مفید و کاربردی است.

والدین و متخصصانی که به عنوان مشاور یا درمانگر با کودکان معلول و شرایط خاص سرو کار دارند نیازمند اطلاعات و دانش خاصی در زمینه شناخت شرایط این کودکان، خانواده‌های آنان و تعامل والدین و این فرزندان هستند. در کتاب حاضر موضوع کودکان معلول و اثر آن بر کنش والدین، کودکان فرزندخوانده و سایر موارد دیگر مورد توجه پژوهش‌های علمی واقع شده است. یافته‌های موجود در بخش‌های مربوط به موضوع می‌تواند جهت‌گیری‌های روشنی را برای آنان فراهم سازد.

کتاب حاضر اطلاعات نسبتاً جامعی را برای والدین، متناسب با مراحل رشد کودک فراهم می‌سازد. خانواده یک نظام پویا است که مراحل مختلفی از رشد را دنبال می‌کند. یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین مراحل رشد خانواده پیدایش فرزندان و مراحل رشد آنان است. زن و شوهر بعد از انجام ازدواج لازم است خود را آماده ورود به مرحله فرزند دار شدن نمایند. آمادگی ذهنی و رفتاری پذیرش نقش والدینی توسط زن و شوهر یک امر است که لازم است زوجها در خود ایجاد کنند. برای برخی پذیرش این نقش به لحاظ روان شناختی - اجتماعی یا مالی بسیار سخت و دشوار است. به علاوه بسیاری از والدین مهارت‌های لازم برای پذیرش و ایفای نقش والدینی را ندارند. از همه مهم‌تر فاقد اطلاعات و شناخت لازم از نظر روان شناختی برای پذیرش نوزاد در طی مراحل مختلف تربیتی هستند. در کتاب حاضر نویسندگان سعی نموده‌اند با توجه به مراحل مختلف رشد روانی - اجتماعی کودک اطلاعات لازم و ضروری والدین را فراهم سازند. در کتاب توضیحات و اطلاعات علمی که حاصل پژوهش‌های علمی است در رابطه با مراحل مختلف رشد و نحوه تعامل با کودک بیان شده است. محتوای کتاب به گونه‌ای تنظیم شده است که برای والدین در هر مقطع از رشد فرزند مفید و سازنده است. مطالب کتاب برای زوج‌هایی که هنوز فرزند ندارند و قصد فرزند دار شدن دارند تا والدینی که دارای فرزند جوان هستند مفید می‌باشد.

با وجود تمام مزایای خوبی که در این کتاب وجود دارد لازم است به یک نکته مهم توجه نمود که نویسندگان کتاب متعلق به کشورهای غربی هستند و قطعاً در تحلیل و رهنمودهای عملی خود از شرایط فرهنگی آن دیار تبعیت نموده‌اند. همچنین پژوهش‌های ذکر شده نیز صرفاً بافت همان فرهنگ انجام شده است. با وجود وجوه مشترکی که بین همه

انسان‌های عالم وجود دارد اما تفاوت‌های فرهنگی و فردی نباید از نظر دور بماند لذا خواننده محترم از والدین گرفته تا مدرسان و متخصصان، لازم است رویکرد انتقادی خود را در انطباق مطالب با فرهنگ جامعه ایرانی در نظر بگیرند. ما مجاز نیستیم هر آنچه از متون علمی غربی در زمینه روان‌شناسی یا مشاوره یا تعلیم و تربیت به زبان فارسی ترجمه شد در بست و بدون مقایسه و انطباق با فرهنگ بپذیریم. همیشه لازم است نگاه انتقادی خود را نسبت به هر متن علمی اعم از ترجمه یا تألیف در بافت فرهنگ خود داشته باشیم تا محدودیت‌ها و کاستی‌های دانش‌های قبلی مشخص گردد و حرکتی روبه جلو برای تولید علمی بومی را آغاز نماییم.

دکتر کیومرث فرح بخش